

Karácsonyi munkáját örömmel üdvözljük, mint oly munkát, mely sok tekintetben tisztázta a nagy király életét és uralkodását, s melynek épen a sok „kései sallang“ okszerű mellőzése adja meg klasszikus becsét.

Dr. Lukinich Imre.

Alsófehérmegyei tud. Évkönyv.

Az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyeslet XIII-ik évkönyve. Több képpel és alaprajzzal. Szerk. Dr. Kóródy Péter egyleti titkár. 4 kor.

Vidéki tudományos társulataink közt előkelő hely illeti az Alsófehérvármegyei tört. rég. és termt. egyesületet. Évkönyvei érdekesek, s a most megjelent kötet XIII-úl csatlakozik az előzőkhöz.

A bevezető cikket *Imets F. Jákó* állította össze: a Rákóczi kor krónikáját, naplók és más egykorú följegyzések alapján. Fáradtságos munka, de a melynek alig van igazi haszna. Az adatok szakadozottak, hiányosak, melyekre ugyancsak ráfért volna egy kis magyarázat. Az olvasó így — ha nincs a kurucz idők történetében kellő jártassága — nem igazodik el, formátlan mozaik-képet lát csak, melynek édes-kevés köze van az igazsághoz, hűséghez.

A következő cikkeket szentkatolnai *Bakk Endre* írta. Érdemes termék mind a kettő, bár alig tartalmaznak újat. Az első *Alvincz* s a vele szemben fekvő *Borberek* rövidre fogott monographiája, mely, mint a közös czimből következtethető, Alsó-Fehérvármegye helyrajzi történetének bevezető részét képezi. Gondos munka, de távolról se teljes. Mellőzte írónk *Beke* kanonoknak a Történelmi Társban megjelent tekintélyes publicatióját; nem használta föl — legalább nem vettem észre — *Kolozsy* kanonoknak az egyházmegye schematismusában megjelent adatait; a százszok érdemes kiadványait pedig egészen mellőzi. Alsó-Fehérvármegye jeleseinek esarnokából a második közlemény jelent meg: *Geléji Katona István* életrajza. Új adatot alig találunk benne, de ismétlést igen. Örömmel vettük volna az érdemes embernek valódi méltatását.

Csató János az „ékfarkú halfarkas — stereorarius eripidatus Banks“ czimű rövid közleményében megállapítja, hogy ez az érdekes hidegégővi madár 1881. őszén elvetődött Fiume-Modrus vármegyébe, 1904. szeptemberében pedig Alsó-Fehérbe.

Ávéd Jákó Gyulafehérvár esőviszonyait illusztráló táblázatokat közöl.

Legterjedelmesebb *Dr. Cserni Béla* tanulmánya: Az „Apulum maradványok“, melyekről most már a tizenegyedik közlemény jelenik meg, csakugyan érdekesek. Szerzőnk nagy szeretettel foglalkozik velük, s talán épen ez a nagy szeretet ringatja őt itt-ott költői hangulatba, vagy esábitja bőbeszédűségre.

Az ásatások meglehetősen lassú tempóban haladnak s ez a

legfőbb oka annak, hogy az egyes épületeket csak felében-harmadában tárják föl, de Cserni azért még se fukarkodik a föltevésekkel, képzelti reconstructiókkal.

A nagy fürdő leletei igen szegényesek, mi arra mutat, hogy lassan pusztúlt el az épület; elhagyták tulajdonosai, a vidék új telepesei pedig nem törődtek vele. De lehet, hogy nem így van, Cserni azonban nem járt végére a dolognak, bár módjában lett volna megállapítania az enyészeti okait. A bélyeges téglák olvasása aligha pontos! . . . avagy szedés közben csúszott be az első számú legendájába alaktani hiba?

Az újonnan nyitott kutató téren római épület maradványait tárták föl. Cserni egyetlen építménynek véli az egészet, holott alighanem kettővel van dolgunk. Az éjszaknyugati teljes, kisebbszerű fürdő; a szomszédos kisebb rész pedig valamely magánháznak, vagy katonai bureaunak a kiegészítője, mely, miként a falak vastagságából következtethetjük, valószínűleg emeletes volt. Az épület katonai voltára leginkább a téglákból következtethetünk, melyek között egyetlen magántéglavetőből származó se fordult elő, a mi méginkább megerősíti föltevésünket.

„Az apulumi castrum és colonia kiterjedése“ című fejezet a legérdekesebb, s a legértékesebb is lesz, ha beválnak a föltevések, mi a castrumra vonatkozólag lenne a legóhajtandóbb.

Cserni térképe szerint a castrum kerülete 1005 m.; tehát jóval kisebb, mint a Miciai (Veczel — Hunyad vm.) Helyőrsége a falak hosszából következtetve, csak két cohors meg egy-két tartalék centuria lehetett! Elég kiesi erő, ha tudjuk, hogy Apulum volt a három Dacia katonai központja.

A legio legatusa aligha lakott a castrumban, hiszen Septimius Severus imperator már a legénységnek is megengedte magánszállások bérlését, házak vásárlását, hogy családot alapíthassanak. S ez bár nem általánosan, megtörténhetett korábban is, mert az alburnus-maiori (Verespatak) ceraták igazolása szerint, a tényleges katonák családos életre utaló bevásárlásokat tesznek. Ez pedig a markomann háború kitörése előtt történt.

Az apulumi colonia fejezet csupa ismert adatot tartalmaz.

Érdekes a fölírtas kő, melyet a 130-ik lapon közöl. A negyedik sor elejének olvasását azonban tévesnek tartom: aug(ur) helyett aug(urtalis) col(oniae) Apul(ensis) értendő, miként Cserni meggyőződhetik az analogiákból bőségesen.

Az évkönyv többi részét hivatalos közlések foglalják el. Ezekből értesülünk, hogy a vall. és közokt. ministerium 8000 koronát utalványozott évi részletekben a múzeum kibővítésére, s hogy a társulatnak Hunyadi János szobrára gyűjtött alapja 9330 korona 24 fillért tesz.

A könyvet több helyszínrajz és fénykép díszíti.

x. j.